

Gemeente	Eenrum, sinds 1 januari 1990 De Marne
Dorp	<u>Pieterburen</u>
Ligging	Dorp oostzijde, aan het einde van het Pieterbuurster Maar oostzijde, de haven.
Naam	De Vier Winden, staat op sluitsteen boven de noordoostelijke ingang.
Type	Achtkante bovenkruier met stelling
Functie	Koren- en pelmolen
Bouwstof	Stenen onderbouw en tussenachtkant, kap en achtkant hout bekleed met dakleer, kap sinds 1972 verticaal gepotdekseld
As	Tot 19.. houten as, sindsdien gietijzer, Fabr. De Prins van Oranje 's Hage, Nummer en jaartal onder de vulstukken.
Roeden	Twee houten roeden met zeilen en oudhollands voorhek, deze situatie is nog in 1900 aanwezig. In 1924:binnenroede: vermoedelijk ijzer, voorzien van zelfzwichting met oudhollands voorhek, vlucht: 21 m. buitenroede: vermoedelijk ijzer, voorzien van zeilen en oudhollands voorhek, vlucht: 21 m. December 1933 roede verloren (welke?), de andere ook niet best. 1934 twee gebruikte ijzeren Potroeden aangebracht en als de 15^e molen in de Provincie Groningen volledig verdekkerd door de Fa. Bremer te Adorp. Deze roeden tevens voorzien van zelfzwichting met op de binnenroede verticale remkleppen. Binnenroede: nr. ; buitenroede nr. 1972 vervangen door twee gelaste stalen Bremerroeden, Ao: 1972, voorzien van zeilen en oudhollands voorhek. Binnenroede: nr. 196; buitenroede: nr. 197.
Inrichting	Een koppel maalstenen en twee pelstenen op kogellagers. Verder volledige pellerij met jacobsladders en lange elevator, gersthokken, schudzeef en waaierkast, deze laatste helaas uitgesloopt in de zomer van 1989. Twee luiwerken. Gezien de onlogische inrichting van de molen, een pelspil gaat door een gersthok, bestaat het vermoeden dat de molen pas later als pelmolen is ingericht.
Eigenaar	1846 – 1872 gebroeders Willem en Christiaan van der Molen, zoons van de weduwe Hendrik Willems van der Molen, Geertruida Halsema 1872 – 1875 Jacobus Kampstra van Zuidhorn, overleden 18 Dec. 1875 1875 – 1876 Dijkinga (volgens B. van der Veen Czn.) 1876 – 1905 Geert Schuurman van Uithuizermeeden 1905 – 1929 Evert van den Berg, vertrokken naar Adorp 1929 – 1961 Luitje H. Steenhuis, v/h molenaar op molen Simson te Uithuizermeeden 1961 – 1967 Martinus Vos, die het oude muldershuis daterende van 1734 sloopte (zonder toestemming)

Eigenaar 1967 – 1981 Gemeente Eenrum ,welke de molen kocht voor f. 15.000,-
1981 – 1986 Stichting Groninger Molenvrienden
1986 – Stichting de Groninger Molen

Molenaar 1846 – 1967 zie eigenaren
1967 – 1973 **geen**
1973 – 1981 *vrijwillig* Cees Pieck
Juni 1982 tijdelijk Harmannus Noot
1983 – 1986 Jeroen Oosterheerd
Nov. 1986 – Mei 1993 Piet van Dijken, opgezegd vanwege slechte staat der molen
Mei 1993 – 1994 tijdelijk Tom Baars van Eenrum
1994 – heden Derk Jan Tinga, instructeur Gilde van Vrijwillige Molenaars

Geschiedenis

Gebouwd in 1846 voor de weduwe Hendrik Willems van der Molen en haar beide zonen Willem en Christiaan van der Molen t.v.v. een op 22 maart 1846 afgebrande voorgaande molen welke in de plaats kwam van een standerdmolen, gebouwd voor 1628.

Op 5 Sept. 1846 werd op de molen het eerste graan gemalen.

Dec. 1933 een roede verloren.

1934 Nieuw gevluht aangebracht door de Fa. Bremer te Adorp (zie bij roeden).

1947 Nieuwe lange spruit en spoorwiel aangebracht door

29 jan. 1949 Restauratiebegroting van Chris Bremer te Adorp voor f. 5.688,-.

Uitvoering in 1951-52 voor tenslotte f. 6.800,-

Eigenaar 40% f. 2700,-

Rijk 25% - 1700,-

Gemeente 211/3% - 1450,-

Provincie 10% - 680,-

Cammingha-Fonds 31/3% - 250,-

totaal f. 6800,-

Omvat o.a. gedeeltelijk nieuwe kap; korte spruit; windpeluw; kleedhout; zolders enz.

1953 Gehel geschilderd door

1959 voor f. 1000,- hersteld aan o.m. de zelfzwichting.

1970 Molen weer in verval.

1971 - 73 Grote restauratie door molenmaker Chris Bremer te Adorp voor f. 87.115,92

Omvat: nieuwe stelling; achtkant met o.m. nieuwe stijlen herstellen en voorzien van nieuw kleedhout en dakleer; twee nieuwe roeden; zolders en binnenwerk; verf-en teerwerk.

Officiële opening op 19 Juni 1973 door

Molen nadien weer op vrijwillige basis in bedrijf.

Feb.1982 toestand matig: stormschild hier en daar verrot; deuren dito; voorzomen slecht; staart naar achteren gezakt. Zal worden hersteld door de Fa. Dunning-Bremer te Adorp.

Uitgevoerd zomer 1982. Kosten f. 13.000,- waarbij 13 nieuwe ramen werden aangebracht.

Zomer 1983 geheel geschilderd door

1984 Nieuwe lopersteen geplaatst door de Fa. Dunning-Bremer en tevens de staart achteruit gezet.

Hierbij echter zeer zware tegenvallers: maalspil vermoord waardoor het staakijzer los zit en tevens de lange spruit geknakt tijdens het achteruitzetten van de staart.

Voorjaar 1985 door de Fa. Dunning te Adorp hersteld met een nieuwe maalspil en lange spruit alsmede een regenkraag op de stelling vanaf de muur over de eerste stellingdelen.

Najaar 1986 geheel geschilderd door de Fa. Cor Buist te Glimmen.
26 en 27 Nov. 1987 gevlucht grondig hersteld door de Fa. Dunning te Adorp.
Omvat: zes nieuwe windborden; ca. 20 nieuwe heklatten; achter- en voorzoomlatten.
Okt. 1988 roeden geschilderd en de kap geteerd door de WANN.
Dec. 1988 elektriciteitsvoorziening nagezien en hersteld en uitgebreid tot in de kap door Hendrik Jan Berghuis van de "Wilhelmina" te Noorderhogebrug.
Mei-Juni 1989 legeringsbalken, waaierzolder, dustgroepvloer en de dustgroepbalken van sleutelstukken voorzien, daarna deze vloeren grotendeels vernieuwd door Leen H. Duijm.
Kosten ruim f. 12.000,-. De pellerij echter niet hersteld.
Feb. 1991 nieuw stormschild; hanger en haak voor de vangstok; binnenvangketting; wervelbalk maalspil; oostelijk stellingdeurkozijn en het voorkeuvelens ged. hersteld door Leen H. Duijm.
April 1991 staart achteruitgezet door de Fa. Dunning-Bremer te Adorp.
Juli-Aug. 1991 houtwerk buitenroede hersteld en geschilderd door molenaar Piet van Dijken.
Tevens in Aug. de kap geteerd door Henk de Haan.
Sept. 1991 achtkant geteerd door Piet van Dijken en het stellinghek voorzien van nieuwe dekkers en schroten door de Fa. Dunning-Bremer te Adorp.
26 Feb. 1992 nieuwe vangstok ingehesen door Bernard Dijk en de Monumentenwacht.
19 Maart 1992 de bliksemafleiderinstallatie nagezien en hersteld door de Fa. Arends te Middelstum.
23 Juni 1992 kap geteerd en windpeluw geschilderd door de Fa. Dunning-Bremer.
Aug. 1992 houtwerk binnenroede hersteld en geschilderd door molenaar Piet van Dijken.
27 Feb. 1993 molen stilgezet vanwege heet lopen penlager, dit t.g.v. van de verrotte achtereinden der voeghouten, dito de korte spruit en het achterkeuvelens.
April 1993 geld voor restauratie ad. F.44.414,- rond. Bijdrage BRRM voor 1993 f.7892,- en voor 1994 f. 26.748,-.
Dinsdag 4 mei 1993 roeden doorgehaald en voorzien van nieuwe roedwiggen en keerklossen door de Fa. Doornbos te Adorp.
Verder de zuidwestelijke inritdeuren welke verrot waren verwijderd en vervangen, incl. bovenlicht.
Restauratie ligt d.d. 15 Juli 1993 al weer zo'n zeven weken stil!
Na de bouwvak weer opgestart met het aanbrengen van nieuwe laseinden aan de achterenden van de voeghouten.
30 Aug. 1993 Nieuwe korte spruit aangebracht, later de staart, achterkeuvelens en twee nieuwe korte schoren. Lange schoren weer gebruikt. Bezoek P. van Dijken d.d. 30 Aug. 1993.
Medio Sept. 1993 : de restauratie ligt weer stil!
Begin Nov. 1993 aan het voorkeuvelens nog niets gebeurd, nieuwe windpeluw en andere onderdelen zoals burgemeester en wethouders liggen te wachten op plaatsing.
Dec. 1993 Molen EINDELIJK gereedgekomen, ook het voorkeuvelens is hersteld met de nieuwe windpeluw en betimmering.
16 April 1994 open huis van 10 tot 14 uur met o.a. aanwezigheid van draaiorgel 'De Admiraal' uit Uithuizermeeden.
Zomer 1994 twee nieuwe lange schoren aangebracht door de Fa. Doornbos uit Adorp.
Eind Maart – begin April 1995 de westkant van 't achtkant voorzien van een nieuwe polygumbekleding.
Najaar 1997 de pelstenen weer gangbaar gemaakt door Derk Jan Tinga en z'n vrijwilligers.
Aug. 1998 nieuwe staartbalk aangebracht
Jan. 2000 kap en gevlucht hersteld alsmede diverse stellingliggers en hekmantjes vervangen door de Fa. Doornbos te Adorp. Kosten
Zomer 2000 gedeeltelijk geschilderd door molenaar Derk Jan Tinga.
Zomer 2001 twee nieuwe buitensluitingen. De kapbedekking is lek, deze zal vooreerst worden dichtgemaakt met bitumenbedekking.
Restauratieplan ingediend bij de gemeente De Marne
Informatie Derk Jan Tinga d.d. maart 2003:
plannen voor restauratie, met name de kap, pellerij en de transportsystemen.

Najaar 2005 kleine reparaties door molenmaker Doornbosch te Adorp.
Er wordt gewerkt aan een compleet restauratieplan dat zo'n € 200.000 gaat kosten.

In de zuidwestelijke muur van de onderbouw een gevelsten met de tekst

*Hier maalt men graan tot stof
Hier pelt men bast van 't Garstgraan of
O mensch wilt hieruit leeren
Dat gij ook eens tot stof zult wederkeeren
Herbouwd 1846*

Zie ook W. Duinkerken De Gemeente Eenrum blz. 172-176

Pieterburen-Oost, ook genaamd het "Moleneinde", willen we nu wat nader bezien, omdat dit het deel van het dorp is, waar al sinds eeuwen een molen stond en nog steeds staat. De eerste molen welke hier ter plaatse stond, was natuurlijk een standerd roggemolen, gebouwd vóór 1628 op de Molenberg aan de oostzijde van de haven, het einde van het Pieterbuurster Maar. Volgens de bekende Resolutie van 12 augustus 1628 op de belasting van het gemaal vanwege de Provinciale Staten van Stad en Lande mocht deze molen blijven staan, terwijl die van het ca. 2½ km. westelijker gelegen gehucht Wierhuizen moest verdwijnen (resolutie 254 juni 1628).

Op kaarten van 1686, 1781 en 1837 was steeds op deze plek een molen aangegeven. De rond 1628 gebouwde zgn. sarrieshut stond aan de hoofdweg ten noord-noordoosten van de molen aan de voet van de molenberg bij het begin van de oprit naar de molen.

In 1775 was een eigenaar van de standerdmolen molenaar Willem Hindriks, daarna zijn zoon Hindrik Willems (1778 - 1831) welke na 1811 de achternaam Van der Molen aannam.

Deze laatste liet de oude roggemolen vóór of rond 1825 vervangen door een achtkante bovenkruier met stelling, gedekt met riet en een houten tussen stuk op een stenen onderachtkant. De vlucht hiervan was 68 voet met één koppel stenen als inrichting. Deze molen komt op een kaart uit 1824 voor als "roggemolen".

Inmiddels was in 1822 een nieuwe wet op de belasting van het gemaal van kracht geworden, waarop in 1825 Gedeputeerde Staten in een resolutie van 12 december een lijst van zgn., "korenmolensressorten". waarin werd bepaald dat de molen van Pieterburen voortaan maalde voor het ressort Pieterburen, Westernieland en Wierhuizen met molenaar Hindrik Willems van der Molen.

Van der Molen overleed helaas in 1831, waarna zijn weduwe Geertruida Halsema met haar zoons Willem en Christiaan het bedrijf voortzetten. Een ramp trof de familie op 22 maart 1846, toen de molen afbrandde, Of het stenen onderstuk is blijven staan, of zo door brand werd beschadigd, dat het moest worden gesloopt, is niet bekend.

In ieder geval liet de weduwe Van der Molen de molen herbouwen. Weer een achtkante bovenkruier met stelling, echter nu gedekt met hout met dakleer in plaats van riet; een vlucht van 21 meter en genaamd "De Vier Winden". Tevens kwam er boven de zuidwestelijke inrit beneden een gedenksteen met als opschrift:

Hier maalt men graan tot stof
Hier pelt men bast van 't Garstgraan of
O mensch wilt hieruit leeren
Dat Gij ook eens tot stof zult wederkeeren.
Herbouwd in 1846.

De nieuwe molen stond er vlug, want een plankje in de molen vermeldt:

Op 5 september 1846 alhier het eerste graan gemalen.

Vermoedelijk is de molen alleen als korenmolen gebouwd en later pas ingericht als pelmolen, waarover ik reeds eerder in "De Zelfzwichter" schreef.

Eigenaars na de weduwe Van der Molen waren in 1872: J. Kampstra, later Dijkina, daarna Frederik J. Schuurman.

Sinds 1905: Evert van der Berg tot 1925.

Na deze Luitje H. Steenhuis, welke molenaar bleef tot 1961, en de molen toen overdeed aan Martinus Vos. Onder deze Vos ging het minder goed met de molen, welke in verval raakte en in alle talen te koop stond om aan de hoogst biedende te worden verkocht. Ook het zeer oude, uit 1734 daterende muldershuis met schuur werd in die tijd zonder toestemming gesloopt, ondanks dat het op de Monumentenlijst stond.

Dat de molen een dusdanige manier uit het dorpsbeeld zou verdwijnen schoot leden van de Dorpsbelangen Pieterburen in het verkeerde keelgat.

Onderhandelingen kwamen op gang met als resultaat dat van de deelnemende partijen in 1967 de gemeente Eenrum over de brug kwam en de molen voor f 15.000,-- aankocht om hem voor het nageslacht te bewaren.

In de jaren 1971 - '73 werden de molen voor f 87.115,92 gerestaureerd door de fa. Bremer te Adorp.

Vernieuwd werden hiervoor: de stelling, de beide roeden, achtkant uitstukken en geheel nieuwe bekleding, kapbedekking en de kap- en steenzolder, alsmede ramen en deuren, verf- en teerwerk.

Op 19 juni 1973 werd de molen officieel geopend door gedeputeerde Post en als vrijwillig molenaar werd nadien aangesteld H.A. Valk uit Groningen.

In februari 1981 deed de gemeente Eenrum de molen over aan de Stichting Groninger Molenvrienden, welke in december 1986 opging in de Stichting "De Groninger Molen", die de huidige eigenaar is. Molenaar is per november 1986 ondergetekende.

Na deze historische beschrijving nog wat technische bijzonderheden e.d.

De molen welke oorspronkelijk was uitgerust met een houten as en zeilroeden, kreeg later een ijzeren exemplaar (De Prins van Oranje) en op één roede zelfzwichting. In 1934 zijn twee gebruikt Potroeden aangebracht, uitgerust met zelfzwichting en tevens geheel "verdekkerd" (als 15e molen in de provincie) door de fa. Bremer te Adorp. Dit alles is in 1972 vervangen door nieuwe Bremer-roeden, oud hollands opgehekt.

De inrichting bestaat uit één koppel kunststenen voor de malerij en twee pelstenen en jacobsladders en twee luiwerken.

De maalstenen zijn prima in orde en worden geregeld gebruikt om het veevoer van twee vaste klanten te malen. Er kan nog wel wat meer maalgoed bij, dus een ieder die nog wat heeft of wat weet, kan contact met mij opnemen.

Helaas is de pellerij op dit moment niet maalvaardig en bovendien incompleet. Met de laatste grote herstelbeurt van 1989 moest de waaierkast wegen slechte staat worden verwijderd (totaal vermolmd). De waaierzolder en dustgroep konden echter wel weer worden hersteld.

Vooraf onder molenaar Steenhuis werd er nog veel met de molen gewerkt en in zijn tijd waren er ook veel herstellingen, waaronder een beperkte restauratie van f 6.800,-- in de jaren 1951-'52 ook door de fa. Bremer.

Op dit moment staat de molen er prima voor, al zullen er nog veel dingen aangepakt moeten worden, o.a. de pellerij.

De molen is vanaf de Hoofdstraat en de Oosterweg goed te zien voor een ieder die er langs rijdt of wandelt.

Piet van Dijken
Schoolstraat 41
9981 AL Uithuizen
Tel. 05953-3028